

O psychologicznych aspektach architektury naturalnie ukształtowanej – c.d. teorii

On psychological aspects of architecture shaped in a natural way.

An architectural design theory – continuation

Jak dobrze zaprojektować osiedle?

Tak, żeby użytkownicy byli zadowoleni.

Z kolei Marek Aureliusz poucza: „Idź zawsze drogą najkrótszą. Najkrótsza zaś ta, co prowadzi zgodnie z naturą”.

Jak, zgodnie z naturą, uczynić, żeby użytkownicy byli zadowoleni?

Niniejszy tekst jest rozwinięciem propozycji postępowania projektowego w architekturze. Propozycja ta nie jest w swojej istocie nowa, jej elementy można znaleźć u wielu twórców, w myślach o projektowaniu od starożytności po dzień dzisiejszy. Nowość przedstawianej koncepcji polega na połączeniu teorii budowy formy naturalnie ukształtowanej z teorią kształtowania treści w zgodzie z naturą gatunku ludzkiego i na wskazaniu podobnych, o ile nie identycznych cech obydwu tych ujęć. Zarys takiej koncepcji, w odniesieniu do formy, przedstawiono we wcześniejszych opracowaniach. Tutaj autor skupia uwagę na kształtowaniu treści „w zgodzie z naturą”.

1. Forma naturalnie ukształtowana jest wynikiem projektowania ewolucyjnego. Ewolucja oznacza udział całego środowiska w procesie projektowania. Projektowanie jest procesem, który trwa i nie kończy się w chwili ukończenia rysunku czy ukończenia budowy. Jest procesem permanentnym.

2. Projektant decyduje o parametrach wyjściowych, dotyczących funkcji (roli społecznej) i formy (fizycznej).

3. Zmieniając parametry, decydujemy o formie (kształcie), sama forma jednak powinna się kształtować według naturalnych zasad fizyki. Podobnie zmiana parametrów funkcjonalnych (grupa społeczna użytkowników, hierarchia wartości, preferencje) decyduje o treści (programie użytkowym i przestrzennym, sama jednak treść powinna się kształtować według naturalnych zasad psychologii i socjologii. Każdej zmianie założeń (parametrów wyjściowych) towarzyszy w architekturze naturalnie ukształtowanej autokorekta, która czyni formę za każdym razem doskonałą.

- How to shape a good housing estate?

- So as to satisfy the users.

Mark Aurelius advises: “Always follow the shortest way. The shortest way is the one which leads according to Nature.”

- How, according to Nature, satisfy the users?

The paper develops a proposal for an approach to architectural design procedures. The novelty of the concept lies in a combination of the theory of form shaped in a natural way with the theory of the content shaped according to the nature of the human species. The outline of this theoretical proposition is presented in earlier papers by this author.

1. Form shaped in a natural way is a result of evolutionary design. Evolution means participation of the whole environment in the designing process. Design is a continuous process which does not end at the moment of finishing a drawing or a building structure. It is a permanent process.

2. A designer decides the initial parameters related to function (social role) and form (physical shape).

3. By changing parameters we decide the form but from itself should be shaped according to the natural laws of physics. Self-correction follows each change of the input parameters and makes the form excellent in every case.

4. Partycypacja zainteresowanych czyni proces programowania funkcji (roli społecznej) naturalnym. Prowadzi do uzyskania architektury naturalnie ukształtowanej pod względem psychologicznym i socjologicznym.

5. Sprawdzianem osiągnięcia przez architekturę doskonałości w sposób naturalny w zakresie treści, tj. pod względem użytkowym (psycho- i socjologicznym) jest końcowa ocena przez użytkownika, która brzmi: „tak to sobie wyobrażałem!”. Dobrze pasowanie – dopasowanie, w technice pomiaru płaskości, mierzone jest brakiem śladów tuszu naniesionego przez wzorzec na badanej powierzchni. Mówimy o dobrze uszytym stroju: „leży jak ulał!”, to znaczy, że nie zostawia luki pomiędzy ciałem i tkaniną. W obydwu przypadkach sprawdzian przebiega poprzez negację. Dopasowanie funkcji do oczekiwań i wyobrażeń użytkownika oznacza spełnienie jego oczekiwań, które możemy „zmierzyć” tylko stwierdzając brak zaskoczenia gotowym rozwiązaniem.

6. Idea partycypacji wiedzie do wyprzedzającego zapoznania użytkowników z warunkami projektowanego środowiska i pozwala na złagodzenie skutków oddziaływania nowego otoczenia. Brak partycypacji prowadzić może i często prowadzi do zawodu, do rozczarowania z oferowanej jakości środowiska. Partycypacja działa zgodnie z naturą człowieka i prowadzi do architektury naturalnie ukształtowanej.

Na zakończenie, na tle tych rozważań teoretycznych, przedstawiono przykład terenu położonego w atrakcyjnym miejscu na południowym stoku, z dalekim widokiem na góry, w jednym z miasteczek małopolskich. Parcelacja działek pod zabudowę jednorodzinną nastąpiła w latach 70. ubiegłego wieku. Przyszli użytkownicy wyobrażali sobie realizację marzeń o własnym domu w ogrodzie, komfortowe mieszkanie w luksusowych warunkach, na skraju miasta. Fakt, że wszyscy inwestorzy należeli do jednej, zamożnej grupy zawodowej gwarantował również możliwość osiągnięcia wysokiego standardu przestrzennego i wykończenia.

Nastąpiło jednak kompletne rozczarowanie; rozżew między możliwościami finansowymi inwestorów i ich ambicjami, a zrealizowaną rzeczywistością przestrzenną i społeczną, cechującą się stłoczeniem i brakiem prywatności. Mieszkańcy otrzymali działki o wielkości nieco ponad 4 arów. Projektowane domy zostały zgodnie z wytycznymi inwestorów maksymalnie powiększone pod względem powierzchni użytkowej. Stoją w przepisowych odległościach (4 m ściana okienna od granicy), oznacza to jednak w tym przypadku również, że okna położonych koło siebie „willi” są oddalone o zaledwie 8 m. i to nie tylko dotyczy sąsiadów „z boku” (wzdłuż ulicy), ale także sąsiadów w dół stoku, których domy zablokowały całkowicie otwarcie i widok na południe. Z biegiem czasu, nie całkiem zgodnie z przepisami, dobudowano do niektórych domów garaże i elementy wejściowe, które już wręcz ocierają się o granice działki. Przykładowo stopień zabudowania działki (stosunek pow. zabudowy do pow. całego terenu) działki nr 1 wynosi 32%, działki nr 3 – 26%, działki nr 17 – 38%. W tym ostatnim przypadku odległość zabudowy od ulicy wynosi 2,0 m., a od granicy przejścia pieszego – 1,25 m.

4. Participation of future users makes the process of programming the function (social role) natural. It leads to architecture shaped in a natural way.

5. The measure of perfection of architecture in the psychological and social sense is the evaluation by the user: “this is how I imagined it to be!” in technology, the quality of shape is checked against the standard model, e.g. the flatness of a surface is matched against a standard plane. A perfect surface covered with ink will not leave any spots on the standard plane. Thus, absence of ink spots is the measure of the quality of matching. The same is true for post-occupancy evaluation by users. Fulfilment of people's expectations, good relationship between built reality and a user's imagination, can only be measured by absence of surprise.

6. Participation aims at acquainting users with the conditions of a designed environment and helps to attenuate the impact of a new setting. It makes people perceive a new environment as natural. Lack of participation may lead and often does lead to disappointment with the offered quality of the environment. In conclusion an example of a residential area, situated on an attractive, south oriented slope with a distant view of hills, in one of Malopolska towns. The area was planned for residential buildings. The future users imagined realization of their dreams of their own house in a garden, comfortable living in luxury, on a city edge. The fact that all investors belong to the local upper class also guaranteed a high spatial and finishing standard of “villas”.

The result was total disappointment; a dissonance between the financial potential and ambitions of the investors and the built spatial and social reality, characterized by crowding and lack of privacy. The inhabitants received small plots (abt 400 sq.m each). The houses according to the wishes of the investors, were designed as big as they only could be. They are located on sites in accordance with law (i.e. wall with a window not less than 4 metres from the border of a site).

▼ Osiedle domów jednorodzinnych w N. Residential estate in N.

▼ Osiedle domów jednorodzinnych w N. Widok pieszego przejścia między domem 17 i 18. Residential estate in N. View of pedestrian passage between houses no. 17 and 18.

▼ Osiedle domów jednorodzinnych w N. Widok domów nr 1 i 2. Residential estate in N. View of houses no. 1 and 2.

▼ Osiedle domów jednorodzinnych w N. Widok ulicy dojazdowej po stronie północnej zabudowy. Residential estate in N. View of access road on the North side.

Standardowa w chwili projektowania wielkość działki, w zderzeniu z rozbudowanym programem przestrzennym, spowodowała paradoksalne pogorszenie warunków środowiska mieszkalnego (habitatu).

Takie zagęszczenie, widoczne dobrze na zdjęciach, stanowi wyraźne zaprzeczenie ideału wolno stojącej willi w otoczeniu ogrodowym. Sytuacja powoduje oczywiste konflikty terytorialne i napięcia wynikające z nie zawsze świadomego naruszania prywatności przez sąsiadów. Stres znajduje swój upust w niejednokrotnie niekonwencjonalnych zachowaniach, do których należy przerzucanie psów przez ogrodzenia.

Skądinąd można sobie wyobrazić, że ten sam teren jest zabudowany znacznie bardziej intensywnie i nie powoduje konfliktów. Zabudowa szeregową czy też nawet wielorodzinna klatkowa, czy galeriowa oferować może znacznie lepszą prywatność przy orientacji południowej i zachowaniu oglądalności widoku na południe. Wielu inwestorów odstrasza fakt, że mieliby mieć wspólną z sąsiadem ścianę czy nawet mniejszą działkę. Nieuczestniczenie w powstawaniu projektu, brak dyskusji nad jego założeniami, brak ankiety, która wydobylaby istotne dla inwestorów wartości, powoduje omówione rezultaty. Obserwacja publikacji katalogowych oraz tendencja do parcelacji na małe działki pozwalają sądzić, że sytuacja taka panuje nadal. Na razie brakuje, jak się wydaje, odpowiedniego projektu, który udowodniłby racjonalność proponowanego tu postępowania i zapewnił możliwość przeprowadzenia analizy porównawczej.

In this case, it means, however, that windows of juxtaposed villas are at 8 m distance from each other, not only in the row parallel to the street but also to the neighbouring houses in the next row down the slope. These houses completely block the opening and view towards the south. With the passing of time, contrary to the building code, garages and entrances that actually touched the borders of a site were built. Thus, the density (built area to total site area) varies between 26% for house no. 3 to 38% for house no.17. in the latter case, the distance between the building and the site border is 2 m from the street, and 1.25 m from the pedestrian passage. This size of the building plots standard at the time of design clashing with an expanded spatial programme, resulted in paradoxical worsening of the habitat conditions. This density visible on the photos, is a clear negation of the ideal of a free standing villa in a garden setting. This situation causes obvious enormous territorial problems and conflicts which are results of privacy violation, mostly unconscious, by the neighbours. The stress is relieved by unconventional behaviour (e.g. throwing pet dogs over the fences). One could imagine that the same area has even higher density but does not produce conflicts terraced housing or even multifamily blocks of flats with galleries or staircases may offer much more privacy for flats, provide southern orientation and preserve the visibility of the panorama. Many investors are scared by the fact that they would have a common wall with their neighbour or a smaller site. Lack of participation during the development phase of a project, discussion on the project basis, lack of a questionnaire that would help to express investors' crucial values and criteria result in the described anomalies. Observation of standard home catalogue publications and dividing on area in to small plots in Poland show the relevance actuality of the described cases. At the moment it seems there is no right project which might prove the rationality of the proposed procedure and ensures a possibility of a comparative analysis.

▼ Osiedle domów jednorodzinnych w N. Zwracają uwagę proporcje wysokości domów do ich wzajemnej odległości. Residential estate in N. See: proportion between the height of the houses and the distance between them.

